

Palveluopas

2023

2024

Sisällysluettelo

Lukijalle	5
1. Omaishoito	6
Kuka on omaishoitaja?	7
Omaishoidon tuki	7
Kenelle ja milloin tukea myönnetään?	7
Mistä ja miten tukea haetaan?	7
Omaishoitosopimus	8
Hoitopalkkio	8
Eläketurva	8
Omaishoitajan vapaapäivät	8
Hoivaa tarvitsevalle henkilölle annettavat palvelut	10
Omaishoitajalle annettava tuki	10
Tapaturmavakuutus	10
Omaishoidon tuen päättyminen ja keskeytyminen	10
2. Tukea arkeen	12
Apuvälineet	13
Asiakasmaksut	13
Asiamiehet	13
Asunnon muutostyöt	14
Ateriapalvelut	14
Erityinen tuki lasten päivähoidossa	15
Henkilökohtainen apu	15
Hoitotarvikkeet	15
Korjausavustus	15
Kotihoito	16
Kotipalvelut	16
Kotisairaala	16
Kotisairaanhoido	16
Kuljetuspalvelut vaikeavammaisille	16
Liikkumisesteisen pysäköintitunnus	17
Lyhytaikaishoito	17
Muutoksenhaku	18
Palvelusetelit	18
Palvelutarpeen arviointi	19
Perhehoito	19
Päivätoiminta	20
Saattohoito	20

Sosiaalihuoltolain mukainen vapaa läheistään hoitavalle	20
Tukihenkilöt ja -perheet	20
Turvallisuus kotona	20
Vammaispalvelut ja EU:n vammaiskortti	21
Vapaat ilman omaishoidon sopimusta	21
3. Taloudellinen tuki	22
Asumisen tuet	23
Autoveronpalautus	23
Auton hankinnan tuet ja muutostyöt autoon	23
Eläkettä saavan hoitotuki	23
Eläketuki	23
Eläkkeet	23
Erityishoitoraha	23
Lasten hoidon tuet	24
Lääkekorvaukset	24
Maksukatto	24
Matkakorvaukset	25
Nuoren kuntoutusraha	25
Vapautus ajoneuvoveron perusverosta	25
Kotitalousvähennys	25
Talous ja velkaneuvonta	25
Terveystuella maksukatto	25
Toimeentulotuki	26
Vammaistuet	26
Vähennykset verotuksessa	26
4. Hyvinvoinnin tukeminen	28
Henkinen tuki omaishoidossa	29
Kirjastot	29
Kuntoutus	29
Lomatoiminta	29
Mielen hyvinvointi	30
Päihteiden käytön hallinta	30
Seurakuntien tuki omaishoitajille	30
Sopeutumisvalmennus	30
Vapaaehtoistoiminta	31
Vertaistuki	31
Yhdistystoiminta	31

5. Toisen puolesta asiointi	32
Apteekit	33
Digi- ja väestötietovirasto	33
Edunvalvonta	33
Edunvalvontavaltuus	33
Hoitotahto	34
Tulkkauspalvelut	34
Valtakirja	35
6. Asumisen ratkaisut omaishoidon päätyttyä	36
Asumispalvelut	37
Palveluasuminen	37
Perhehoito (pitkäaikainen perhehoito)	37
Pitkäaikainen laitoshoido	37
7. Työ ja omaishoido	38
Hoitovapaa	39
Omaishoitovapaa	39
Omaishoitovapaa on palkatonta.	39
Osittainen hoitovapaa	39
Erityishoitoraha	39
Poissaolo pakottavasta perhesyystä	40
Tilapäinen hoitovapaa	40
Työttömyysturva	40
Omaishoitajaliitto ry	42
Auttavat puhelimet	43

Julkaisija: Omaishoitajaliitto ry 2023

Taitto: MAK Media Oy

Paino: Grano Oy, Helsinki

23. uudistettu painos

ISBN 978-952-5659-56-6 (painettu)

ISBN 978-952-5659-57-3 (PDF)

Lukijalle

Palveluopas on suunnattu omaishoitoperheille ja heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille.

Yhteiskunnan tarjoamat palvelut on lueteltu teemoittain aakkosjärjestyksessä. Opas auttaa omaishoitajaa selvittämään, millainen palvelu tai tuki olisi tarpeen hänen omassa tilanteessaan.

Kotiin saatavat palvelut, hoitotarvikkeet, apuvälineet ja kodin muutostyöt helpottavat arjen sujumista. Taloudellinen tuki turvaa omaishoitoperheen toimeentuloa ja korvaa sairaudesta tai vammasta johtuvia kustannuksia. Paikallisyhdistyksissä, ryhmissä, lomilla ja kuntoutuskursseilla omaishoitajat voivat tavata toisia omaishoitajia ja saada vertaistukea.

Taloudellista tukea ja palveluja täytyy aina hakea. Hakeminen saattaa aluksi tuntua monimutkaiselta, jos edessä on joukko uusia käsitteitä ja lomakkeita.

Hallintolain mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkaalleen neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin. Neuvonta on maksutonta. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, asiakas tulee opastaa oikeaan osoitteeseen.

Tietoa löytyy myös Omaishoitajaliiton verkkosivuilta www.omaishoitajat.fi.

1. Omaishoito

Kuka on omaishoitaja?

Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta sairaasta tai vammaisesta läheisestään.

Omaishoitotilanne voi syntyä vähitellen, kun läheisen avuntarve kasvaa toimintakyvyn heikentyessä tai sairauden edetessä. Joskus tilanne syntyy äkillisesti sairauden tai vammautumisen seurauksena.

On tärkeää, että hoitava henkilö tunnistaa ajoissa olevansa omaishoitaja. Omaishoitajan on saatava tehtävänsä tietoa ja tukea.

Omaishoidon tuki

Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoivaa tarvitsevalle läheiselle annettavista palveluista sekä omaishoitajalle myönnettävästä hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista.

Muutoksia omaishoitoa koskevaan lainsäädäntöön saattaa tulla myös tämän oppaan voimassaoloaikana. Mahdollisista muutoksista kerrotaan Lähellä-lehdessä, hyvinvointialueesi tiedotteissa, tiedotusvälineissä sekä Omaishoitajaliiton verkkosivuilla www.omaishoitajat.fi.

Kenelle ja milloin tukea myönnetään?

Raja läheisten toisilleen antaman avun ja virallisen, hyvinvointialueiden myöntämän omaishoidon tuen välillä on liukuva.

Hoivan ja avun tarpeen lisääntyessä sekä hoidon sitovuuden ja vaativuuden kasvassa siirrytään tavanomaisesta auttamisesta omaishoitajuuteen. Tällöin myös omaishoidon tuen hakeminen voi tulla ajankohtaiseksi.

Ketään ei voida pakottaa omaishoitajaksi, vaan lain mukaan omaishoidon tuen myöntämisen edellytyksenä on, että läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoivasta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla (Laki omaishoidon tuesta 937/2005).

Omaishoidon tukea voidaan myöntää sekä pitkä- että lyhytaikaisen hoidon tarpeen perusteella silloin, kun omaisen antama hoito on hoivaa tarvitsevan läheisen edun mukaista ja edellytykset omaishoidon toteuttamiseksi täyttyvät (Laki omaishoidon tuesta 937/2005).

Omaishoidon tuki ei ole ns. subjektiivinen oikeus. Kullakin hyvinvointialueella päätetään alueen omaishoidon tuen taso ja tuen piiriin pääsemisen kriteerit, joiden mukaan omaishoidon tukea voidaan myöntää.

Omaishoidon tuen myöntämisperusteet ja hoitopalkkioiden suuruus vaihtelevat eri hyvinvointialueilla. Suomessa on satojatuhsia omaishoitajia. Sopimuksen tehneitä omaishoitajia on noin 50 000 (v. 2021).

Mistä ja miten tukea haetaan?

Omaishoidon tuen järjestämisestä vastaa hoivaa tarvitsevan läheisen hyvinvointialue.

Omaishoidon tuki on hoidettavalle läheiselle myönnettävä sosiaalipalvelu. Tarkempaa tietoa hakumenettelystä saa oman hyvinvointialueen sosiaalipalveluista.

Käytännössä omaishoidon tuen asioita hoitaa yleensä esimerkiksi asiakasohjaaja, kotipalveluohjaaja, omaishoidon palveluohjaaja tai vanhus- tai vammaistyön sosiaaliantekijä.

Kun hakemus on tehty, omaishoidon tuesta vastaava työntekijä tekee kotikäynnin hoito- ja palvelutarpeen arvioimiseksi. Palvelutarpeen arviointi on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä.

Katso myös kohta *Palvelutarpeen arviointi*.

Omaishoitosopimus

Omaishoidon tuesta laaditaan omaishoitajan ja hyvinvointialueen välille sopimus. Omaishoitaja ei ole työsuhteessa hyvinvointialueeseen eikä hoivaa tarvitsevaan läheiseen, vaan kyseessä on toimeksiantosopimus. Omaishoitosopimus on voimassa toistaiseksi, ja vain erityisestä syystä sopimus voidaan tehdä määräaikaisena. Tarvitessa sopimusta on tarkistettava.

Omaishoitosopimuksen tulee sisältää tiedot ainakin:

- 1) hoitopalkkion määrästä ja maksutavasta
- 2) omaishoitajan vapaapäivistä
- 3) vapaan järjestämisestä
- 4) määräaikaisen sopimuksen kestosta sekä
- 5) hoitopalkkion maksamisesta hoidon keskeytyessä hoitajasta johtuvasta syystä tai hoivaa tarvitsevasta henkilöstä johtuvasta muusta kuin terveydellisestä syystä
- 6) hyvinvointialueen yhteys henkilön nimen.

Omaishoitosopimuksen liitteeksi kuuluu aina hoito- ja palvelusuunnitelma, johon kirjataan omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö, hoivaa tarvitsevan henkilön ja hoitajan tarvitsemat palvelut sekä selvitys hoivaa tarvitsevan henkilön hoidon järjestämisestä omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikana.

Hoitopalkkio

Hoitopalkkio porrastetaan hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella.

Omaishoidon tuen hoitopalkkion suuruus on 1.1.2023 alkaen vähintään 439,70 euroa

kuukaudessa. Hoidollisesti raskaaseen siirtymävaiheeseen on mahdollista hakea omaishoidon tukea, joka on vähintään 879,40 euroa kuukaudessa. Tällainen siirtymävaihe voi olla esimerkiksi saattohoito tai hoitoa tarvitsevan henkilön toipuminen vakavasta leikkauksesta.

Perheen tulot ja varallisuus eivät vaikuta palkkion määrään. Hoitopalkkio on verotettavaa tuloa.

Eläketurva

Omaishoidon hoitopalkkio kartuttaa työeläkettä.

Ennen vuotta 1958 syntyneillä eläkettä kertyy 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun saakka ja vuosina 1958–1961 syntyneillä 69 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun saakka.

Tarkempia tietoja ennen vuotta 1940 syntyneiden eläkkeistä sekä muista omaishoitajan eläkettä koskevista kysymyksistä saa Kevan (Kuntien eläkevakuutus) verkkosivuilta www.keva.fi sekä neuvonnasta, puh. 020 614 2837.

Omaishoitajan vapaapäivät

Kaikilla omaishoitosopimuksen tehneillä omaishoitajilla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti.

Niillä omaishoitajilla, jotka ovat sidottuja hoitoon yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, oikeus vapaaseen on vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää vähäisen osan vuorokaudesta kotinsa ulkopuolella käyttäen sosiaali- tai terveyspalveluja, esimerkiksi päiväsaalaa, tai saaden kuntoutusta tai opetusta.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikana järjestettävästä hoidosta voidaan periä enintään 11,60 euron hoitomaksu/vrk (v. 2023) (Laki omaishoidon tuesta 937/2005).

Mikäli hyvinvointialueen kanssa sovitaan, vapaapäiviä voi kerätä pidemmäksi ajanjaksoksi.

Hyvinvointialue ja omaishoitaja voivat myös sopia, että vapaat pidetään useana alle vuorokauden mittaisena jaksona. Omaishoitajalla tulee kuitenkin aina olla mahdollisuus pitää vapaat kokonaisina vuorokausina. Jaksottaminen siis edellyttää hyvinvointialueen ja omaishoitajan sopimusta eikä sitä voi kumpikaan osapuoli yksipuolisesti vaatia.

Hyvinvointialue voi lisäksi järjestää sopimuksen tehneelle omaishoitajalle vähimmäismäärää enemmän vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita.

Hyvinvointialueen on huolehdittava hoitoa tarvitsevan henkilön hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikana.

Omaishoidon vapaapäivämahdollisuuksia on useita. Tietoa vaihtoehtoista saa oman hyvinvointialueen omaishoidon työntekijältä. Vapaan toteuttamistapoja ovat esimerkiksi sijaishoito, lyhytaikainen hoito palvelu- tai hoivakodissa, päivätoiminta, perhehoito tai kotihoito.

Omaishoidon tuen ulkopuolella olevat omaishoitajat voivat sitovassa ja vaativassa hoitotilanteessa saada vapaapäiviä sosiaalihuoltolain perusteella (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Tällöin vapaan omavastuuosuus on sama kuin omaishoitosopimuksen tehneillä omaishoitajilla.

Hoivaa tarvitsevalle henkilölle annettavat palvelut

Omaishoidon tukeen sisältyy sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka kirjataan hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kotihoito ja siihen liittyvät tukipalvelut (esim. ateria-, hygieni- ja kuljetuspalvelu), henkilökohtainen avustaja, apuvälineet, päivä- ja lyhytaikaishoito sekä muut terveydenhuollon palvelut. Myönne- tyistä palveluista peritään asiakasmaksu, ellei toisin ole sovittu.

Katso myös kohta *Asiakasmaksut*.

Omaishoitajalle annettava tuki

Hyvinvointialueen on annettava omaishoi- tajalle ohjausta ja neuvontaa sekä nimettävä hänelle yhteyshenkilö.

Hoito- ja palvelusuunnitelmaan voidaan kirjata myös omaishoitajan tarvitsema kuntoutus sekä eri järjestöjen tuottamia palvelu- ja tukimuotoja kuten vertaistukea, lomiam, virkistystä, koulutusta ja sopeutumis- valmennusta.

Omaishoitolain mukaan hyvinvointi- alueella on velvollisuus tarvittaessa järjestää omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystar- kastuksia, hyvinvointia tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja sekä valmennusta ja koulu- tusta hoitotehtävää varten.

Tapaturmavakuutus

Omaishoidon tuesta hoitajan kanssa sopimuksen tehnyt hyvinvointialue on velvollinen ottamaan hoitajalle tapaturmava- kuutuslaissa tarkoitettun ns. vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen.

Vakuutusturva käsittää kaikki omaishoitoti- lanteessa tai siihen liittyvällä matkalla sattui- neet tapaturmat.

Tapaturman jälkeen omaishoitajan on käytävä lääkärin vastaanotolla viivytyksettä ja ilmoitettava tapaturmasta mahdollisim- man pian omaishoidon palveluohjaajalle. Vahinkoilmoitukseen kuvattu selvitys on ratkaisevan tärkeä. Siksi tapahtuneesta on tehtävä tarkka ja huolellinen selvitys.

Omaishoidon palkkion suuruus vaikuttaa tapaturmakorvauksen suuruuteen.

Omaishoidon tuen päättyminen ja keskeytyminen

Hyvinvointialue voi irtisanoa omaishoi- to- sopimuksen päättyneeseen aikaisintaan irti-

sanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Omaishoitajalle irtisanomisaika on yksi kuukausi.

Sopimus päättyy kuitenkin heti, jos hoito ei enää vastaa hoitoa tarvitsevan henkilön etua tai vaarantaa hänen tai omaishoitajan terveyden tai turvallisuuden. Hoitajan terveydentila voi olla peruste sopimuksen purkamiselle.

Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito käy tarpeettomaksi hoitoa tarvitsevan henkilön terveydentilan muutosten takia.

Jos omaishoito keskeytyy tilapäisesti hoitoa tarvitsevan henkilön terveydentilasta johtuvasta syystä, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua (Laki omaishoidon tuesta 937/2005).

2. Tukea arkeen

Apuvälineet

Apuvälineiden tarkoituksena on tukea, ylläpitää tai parantaa toimintakykyä. Apuvälineiden tarve tulee arvioida yksilöllisesti ja kirjata hoito- ja kuntoutussuunnitelmaan. Tavanomaisiksi luokiteltavat apuvälineet ovat yleensä asiakkaalle maksuttomia.

Myönnettyjen apuvälineiden käytön ohjaus ja neuvonta kuuluvat lakisääteisiin palveluihin. Saatavilla olevia apuvälineitä voi myös lainata terveydenhuollon apuvälinelainaa-moista testattavaksi lyhyiksi ajoiksi.

Päävastuu apuvälinepalvelujen järjestämisessä on julkisella sektorilla:

- Terveydenhuolto järjestää lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut.
- Sosiaalitoimi (vammapalvelut) voi myöntää taloudellista tukea henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin.
- Opetustoimi järjestää koulu- ja luokka-kohtaiset apuvälineet.
- Lisäksi Kela, työvoimahallinto, Valtiokonttori sekä vakuutus- ja työeläkelaitokset kustantavat vastuullaan olevat apuvälinepalvelut.

Apuvälinepalvelun järjestämisvastuun, prosessin ohjeet ja periaatteet löytyvät Kuntoutumistalosta: www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo.

Asiakasmaksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä maksuja siten kuin asiakasmaksulaissa on säädetty.

Omaishoidon tukeen liittyvistä palveluista

voidaan periä tulotasoon perustuvia asiakasmaksuja (esim. kotihoidosta ja kotisairaanhoidosta). Hyvinvointialue voi kuitenkin alentaa asiakasmaksuja tai jättää ne perimättä. Omaishoitajalla on mahdollisuus neuvotella hoito- ja palvelusuunnitelmaa tehdessään myös asiakasmaksuista.

Palveluja varten hyvinvointialue voi antaa myös palvelusetelitä. Katso kohta *Palvelusetelit*.

Asiamiehet

Laki painottaa asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun niin, että asiakkaan etu, toiveet ja yksilölliset tarpeet otetaan huomioon.

Jokaisella terveydenhuollon yksiköllä on nimetty potilasasiamies, jonka tehtävänä on neuvoa ja tiedottaa potilaan asemasta ja oikeuksista. Potilasasiamiehen puoleen voi kääntyä esimerkiksi, jos on tyytymätön saamaansa hoitoon tai kohteluun.

Sosiaaliasiamies neuvoa ja opastaa sosiaalihuoltoon liittyvissä asioissa. Potilas- ja sosiaaliasiamiehen tehtävät ovat lakisääteisiä ja palvelu on maksutonta.

Vammaisasiamiehen tehtävänä on edistää vammaisten ja liikkumis- sekä toimintaesteisten henkilöiden edellytyksiä elää ja toimia yhdenvertaisesti.

Esteettömyysasiamies edistää rakennetun ympäristön ja palveluiden esteettömyyttä sekä neuvoa ja opastaa esteettömyyden edistämisessä.

Vammais- ja esteettömyysasiamiesten tehtävät eivät ole lakisääteisiä.

Asunnon muutostyöt

Asunnon muutostöillä tarkoitetaan korjaus- ja rakennustöitä, jotka helpottavat esim. ikäihmisen tai vammaisen henkilön päivittäistä selviytymistä kotonaan. Tällaisia ovat esimerkiksi luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen ja wc:n laajennus sekä erilaisten apuvälineiden asentaminen.

Korvaushakemus kustannuksista on hyvä jättää hyvinvointialueen sosiaalipalveluihin ennen korjaustöiden aloittamista. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan fysio- tai toimintaterapeutin lausunto muutostöiden tarpeesta ja sisällöstä sekä rakennusliikkeen tai kunnan rakennusmestarin laatima kustannusarvio. Korvauksia voi hakea myös jälkikäteen kuuden kuukauden ajan.

Vammaispalvelulain mukaan hyvinvointialueen on korvattava vaikeavammaiselle

henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa takia välttämättä tarvitsee näitä toimia suoriutuakseen arjessa.

Katso myös kohdat *Korjausavustus ja Turvallisuus kotona*.

Ateriapalvelut

Ateriapalvelun piiriin pääsemisestä ja hinnoista saa lisätietoa hyvinvointialueen sosiaalipalveluista.

Mm. palvelutaloissa on tarjolla edullisia aterioita. Monet kauppa- ja palveluyritykset kuljettavat ruokaostokset kotiin palvelumaksua vastaan. Myös monella yksityisellä toimijalla on kotiin tuotavia ateriapalveluita tarjolla.

Erityinen tuki lasten päivähoitossa

Erityisen tuen tarpeen aiheuttaja voi olla esimerkiksi sairaus tai vammaisuus. Arvioinnin tueksi hankitaan yleensä lääkärin tai muun asiantuntijan lausunto.

Tukitoimia voivat olla esimerkiksi pienryhmätoiminta, lapsen itsetunnon vahvistaminen ja lapsen oman toiminnan ohjaus. Lapselle voidaan myös järjestää avustajaa tai erityisryhmä. Monilla alueilla toimii vammaisten lasten erityisryhmiä ja -päiväkoteja.

Henkilökohtainen apu

Vammaisella henkilöllä on vammaispalvelulain nojalla mahdollisuus saada itselleen henkilökohtainen avustaja.

Henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella. Näitä voivat olla avustaminen päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Henkilökohtaisena avustajana ei voi toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, ellei sitä erityisen painavasta syystä ole pidettävä vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena.

Kunnan tehdessä ratkaisua henkilökohtaisen avun järjestämisestä, on asia ratkaistava ottaen huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide sekä hänen elämäntilanteensa kokonaisuudessaan. Mikäli vaikeavammaisen henkilön omainen tai läheinen on työsuhteessa vammaiseen henkilöön, ei hän voi hoitaa samaa tehtävää omaishoitosuojituksen perusteella.

Henkilökohtaisen avun tuntien määrä vaikuttaa joillain alueilla omaishoidon tuen määrään.

Vammainen itse toimii avustajan työnantajana, mutta hyvinvointialue maksaa palkan ja muut henkilökulut. Hyvinvointialue voi antaa myös palvelusetelin, jolla apu hankitaan, tai se voi järjestää palvelun itse omana toimintana tai ostopalveluna.

Hoitotarvikkeet

Hoitotarvikkejakelu antaa kotikäyttöön tiettyjen pitkäaikaissairauksien hoidossa ja seurannassa tarvittavia hoitovälineitä ja -tarvikkeita, esimerkiksi katetrit, avanne- ja virtsapussit, vaipat ja diabetesta sairastavien päivittäiset hoitotarvikkeet. Hoitotarvikkeiden tarpeen arvioi aina hoitava lääkäri tai terveydenhuollon ammattihenkilö.

Tarvikkeet ja välineet luovutetaan maksutta eikä niistä peritä omavastuuosuuksia, toimituskuluja eikä muita maksuja. Kuntaliiton ja sosiaali- ja terveysministeriön suositusten mukaan hoitotarvikkeita tulisi saada maksutta, jos hoidon tarve jatkuu yli kolme kuukautta.

Korjausavustus

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA myöntää korjausavustuksia vähävaraisille ja pienituloisille kotitalouksille, joissa on vammainen tai 65 vuotta täyttänyt henkilö.

Avustusta voi hakea esimerkiksi vanhojen asuntojen kylpyhuone- ja keittiöremontteihin, omakotitalojen kattoihin ja lämmitykseen. Kustannuksista voidaan korvata enintään 50–70 %. Avustusta voi hakea läpi vuoden.

ARA myöntää lisäksi hissi- ja esteettömyysavustusta. Avustusta myönnetään asunto-osakeyhtiölle, ei yksittäiselle osakkaalle, ja sitä voi saada enintään 45 % hyväksytyistä kokonaiskustannuksista.

Esteettömyysavustuksia voi olla esim. kulkuluisien rakentaminen ja oviaukkojen leven-

täminen. Hissin rakentamiseen voi saada avustusta osakeyhtiöihin, joissa ei ennestään ole hissiä.

Lisätietoa: www.ara.fi tai puh. 029 525 0818.

Hyvinvointialueen on vammaispalvelulain mukaan korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset.

Kotihoito

Kotihoidon tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaan kotona asuminen mahdollisimman pitkään riittävän avun ja tuen turvin.

Useilla alueilla kotisairaanhoido ja kotipalvelu on yhdistetty kotihoidoksi. Ennen kotihoidon aloittamista tehdään usein palvelutarpeen arviointi.

Kotipalvelut

Kotipalveluja voivat saada iäkkäät, vammaiset ja sairaat henkilöt. Lapsiperheillä on oikeus saada kotipalvelua, kun se on välttämätöntä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Perheelle on järjestettävä tarvittaessa kotipalvelua esimerkiksi perheenjäsenen vamman, sairauden, uupumuksen tai erityisen perhetilanteen vuoksi.

Kotipalveluista ja kotihoidosta laaditaan yhdessä palvelun käyttäjän kanssa palvelu- ja hoitosuunnitelma. Kotipalvelu voi olla tilapäistä tai jatkuvaa. Kotipalvelun tukipalveluina voidaan järjestää esimerkiksi ateria-, kylvytys-, pyykki- ja siivouspalveluja sekä asiointiapua, päivätoimintaa tai turvapuhelinpalveluja.

Kotipalvelua voi myös saada lähiomaisen tarvitessa virkistystä ja lomaa.

Kotipalvelua haetaan hyvinvointialueen sosiaalipalveluista. Jatkuvasta ja säännöllis-

sestä kotipalvelusta voidaan periä kuukausimaksu. Tilapäisestä kotipalvelusta voidaan periä hyvinvointialueen päättämä kohtuullinen maksu.

Monilla alueilla on mahdollisuus saada palveluseleitä tarvittavien kotipalveluiden hankkimiseksi. Yksityiset palveluntuottajat myyvät kotipalvelua myös suoraan yksityishenkilöille.

Kotisairaala

Kotisairaalan tarkoituksena on mahdollistaa potilaan sairaalatasoinen hoito kotona.

Kotisairaalahoidoa varten tarvitaan yleensä lääkäriin lähete. Kotisairaalan toiminnasta saa tietoa oman alueen terveydenhuollosta.

Kotisairaanhoido

Kotisairaanhoido on osa kotihoitoa, jonka tarkoituksena on mahdollistaa kotona asuminen sairaudesta huolimatta huolehtimalla tarvittavista terveyden- ja sairaanhoidon palveluista.

Kotisairaanhoidon työntekijä voi olla terveydenhoitaja, sairaanhoitaja tai lähihoitaja, joka hoitaa kotona hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti. Tarvittaessa kotisairaanhoidon lääkärit tekevät myös kotikäyntejä.

Kotisairaanhoidon maksut määräytyvät sen mukaan, onko hoito tilapäistä ja lyhytaikaista vai jatkuvaa ja säännöllistä. Vuonna 2023 maksu saa olla enintään 19,20 euroa, jos käynnin suorittaa lääkäri tai hammaslääkäri ja 12,20 euroa, jos käynnin suorittaa sairaanhoitaja tai muu kotisairaanhoidoa antava henkilö. Maksut kerryttävät maksukattoa.

Kuljetuspalvelut vaikeavammaisille

Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaispalvelulain perusteella kuljetuspalveluita niihin liittyvine saattajapalveluineen henkilölle, jolla on vaikeuksia liikkua julkisilla kulkuneuvoilla.

Vaikeavammaisilla on oikeus saada vammaispalvelulain mukaan kuukaudessa vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa erityiskulkuneuvolla, kuten taksilla tai invataksilla alennetulla hinnalla, joka vastaa julkinen liikenteen hintoja.

Vammaispalvelumatkat on tarkoitettu asiointiin ja virkistykseen eikä niitä voi käyttää terveydenhuollon matkoihin tai kuntoutukseen.

Vammaispalveluasetuksen mukaan kuljetuspalveluja on myös järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle niin, että hänellä on mahdollisuus suorittaa välttämättömät työhön ja opiskeluun liittyvät matkat. Työ- ja opiskelumatkat tulee järjestää ilman kuukausittaisia rajoituksia.

Kuljetuspalveluihin oikeutetuilla vaikea-

vammaisilla henkilöillä on tarpeen mukaan oikeus saattajapalveluihin.

Liikkumisesteisen pysäköintitunnus

Liikkumisesteisen pysäköintitunnuksen voi saada henkilö, joka ei kykene sairauden tai vamman vuoksi liikkumaan itsenäisesti.

Liikkumisesteisen pysäköintitunnus on henkilökohtainen. Tunnusta voidaan käyttää vain siinä ajoneuvossa, jossa luvanhaltija on kuljettajana tai kuljettavana.

Lyhytaikaishoito

Lyhytaikaishoidon tarkoituksena on tukea kotona asumista. Lyhytaikainen ja jaksotainen hoito voi olla suureksi avuksi, kun omaishoitaja tarvitsee lepoa ja omaa aikaa esimerkiksi kuntoutukseen tai lomalle osallistumiseen.

Lyhytaikaishoito voi kestää muutamasta vuorokaudesta yhteen kuukauteen. Sitä järjestetään erilaisissa laitoksissa, hoitokodeissa tai palvelutaloissa. Lyhytaikaishoitoa voi jaksottaa niin, että hoidettava henkilö on esimerkiksi kolme viikkoa kotona ja viikon laitoksessa.

Lyhytaikaishoidosta saa lisätietoa hyvinvointialueen sosiaalipalveluista.

Muutoksenhaku

Jos henkilö on tyytymätön viranomaisen päätökseen, hän voi hakea muutosta. Viranomaisen päätöksessä tulee olla ohjeet valittamiseen. Jos ohjeistus puuttuu, ole yhteydessä päätöksen tehneeseen viranomaiseen.

Lisätietoa: www.suomi.fi/kansalaiselle/oikeudet-ja-velvollisuudet/lainsaadanto-ja-oikeusturva/opus/nain-valitat-viranomaisen-paatoksesta

Palvelusetelit

Hyvinvointialue voi myöntää palveluseteleitä, joilla on mahdollista hankkia esimerkiksi siivous- ja ateriapalveluja. Hyvinvointialue saa päättää, otetaanko palvelusetelit käyttöön ja mihin palveluihin.

Hyväksytyistä palveluntuottajista pidetään luetteloä hyvinvointialueittain. Jos asiakas tai potilas ei halua käyttää palveluseteliä, hänet on ohjattava muulla tavoin järjestettävien palvelujen piiriin.

Palvelusetelin arvon määrittää hyvinvointialue ja seteli kattaa vaihtelevasti kustannuksia. Palveluseteli voi olla kaikille käyttäjille samansuuruinen tai tulositonnainen (esim. säännöllisessä kotihoidossa).

Jos palveluseteliä käytetään omaishoitajan lakisääteisen vapaan järjestämiseksi, eikä hyvinvointialue ole tarjonnut toista ympäri-

vuorokautisen hoivapaikan mahdollisuutta, sen on katettava kustannukset omavastuun, eli yli 11,60 euroa/vrk menevältä osalta.

Jos asiakas valitsee hyvinvointialueen tarjotun ympärivuorokautisen hoivapaikan sijaan palvelusetelillä yksityisen hoitolaitoksen, voidaan asiakkaalta periä suurempi omavastuu.

Palvelusetelin arvoa on korotettava, jos asiakkaan tai hänen perheensä toimeentulo tai asiakkaan elatusvelvollisuus vaarantuu omavastuun vuoksi.

Palvelutarpeen arviointi

Hyvinvointialueen työntekijä tekee palvelutarpeen arvioinnin, jonka perusteella henkilön on mahdollista saada esimerkiksi kotihoitoa, omaishoidon tukea ja tukipalveluita.

Arviointi tehdään yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakkaan oma näkemys otetaan arvioinnissa huomioon. Palvelutarpeen arviointiin voi pyytää mukaan myös läheisen tai tukihenkilön.

Palvelutarpeen arviointi on aloitettava

viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta, jos kyseessä on

- erityistä tukea tarvitseva lapsi tai
- henkilö, joka saa vammaisuuksista annetun lain mukaista ylintä hoitotukea.

Arviointi on tehtävä loppuun viiveettä. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla määräaika on **kolme kuukautta**. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36 §

Perhehoito

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoivan ja huolenpidon järjestämistä perhehoita-

jan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona toimeksiantosopimuksella.

Perhehoito voi olla jatkuvaa tai lyhytaikaista, esim. omaishoitajan vapaan ajaksi järjestettyä tilapäishoitoa. Lasten ja nuorten lisäksi perhehoidossa on nykyään yhä useammin myös ikäihmisiä, aikuisia kehitysvammaisia ja mielenterveyskuntoutujia.

Lisätietoa perhehoidosta saa hyvinvointialueen sosiaalipalveluista ja osoitteesta www.perhehoitoliitto.fi.

Päivätoiminta

Hyvinvointialueella on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa, jos henkilö vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Lisäksi ikääntyville ja pitkäaikaissairaille, mm. muistisairaille, on tarjolla päivätoimintaa. Myös järjestöt järjestävät päivätoimintaa.

Päivätoiminta edistää toimintakykyä, vireyttä ja sosiaalisia suhteita sekä tukee omaishoitajan jaksamista. Päivätoimintoja voi tiedustella mm. terveyskeskuksesta, sosiaalipalveluista ja kotihoidosta.

Saattohoito

Saattohoito on ihmisen loppuvaiheen oireita ja kärsimystä lievittävää hoitoa.

Lähtökohtana on kuolevan henkilön ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Saattohoito perustuu oireiden hyvään hoitoon, lähestyvään kuolemaan valmistautumiseen ja läheisten tukemiseen.

Hoitava lääkäri tekee saattohoitopäätöksen kuultuaan myös omaisia ja läheisiä.

Saattohoitoa voidaan antaa hoidettavan henkilön kotona, saattohoitokodissa, palvelukodissa, sairaalassa tai hoivakodissa.

Lisätietoa saa hoitoa tarvitsevan henkilön lääkäriltä ja hoitajilta. Lisää tietoa saattohoidosta ja palliatiivisesta hoidosta saa Terveyskylän sivuilta www.terveyskyla.fi (Palliatiivinen talo) sekä www.saattajana.fi.

Sosiaalihuoltolain mukainen vapaa läheistään hoitavalle

Sosiaalihuoltolain perusteella voidaan järjestää vapaata ilman omaishoitotosopimusta omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle, jonka antama hoito ja huolenpito on päivittäin sitovaa.

Sosiaalihuollon on huolehdittava hoidettavan hoidon järjestämisestä vapaan aikana, ja siitä voidaan periä enintään 11,60 euroa/vuorokausi.

Tukihenkilöt ja -perheet

Sosiaalipalveluna voidaan järjestää erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai perheelle tukihenkilö tai -perhe. Tukihenkilö helpottaa perheen kuormitusta tukemalla arjen sujumista viettämällä aikaa lapsen tai lasten kanssa. Tukihenkilö voi myös auttaa perheenjäseniä palveluiden hakemisessa.

Tukiperhetoiminnassa tuettava osallistuu normaaliin arkielämään tukiperheessä ja yöpyy tukiperheen luona esimerkiksi viikonloppuisin tai sovittaessa pidempään.

Turvallisuus kotona

Kodin turvaopas -sivustolta löytyy ohjeita arjen ja asumisen turvallisuuden parantamiseen ja onnettomuuksien ehkäisyyn. Sivustoa ylläpitää Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK.

Lisätietoa www.kodinturvaopas.fi. Katso myös *Asumisen muutostyöt*.

Vammaispalvelut ja EU:n vammaiskortti

Vammaispalvelujen tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön mahdollisimman omatoimista selviytymistä jokapäiväisissä toiminnoissa. Vammaispalveluihin sisältyy mm. asumiseen liittyviä palveluja, kuljetus- ja saattopalveluja sekä taloudellisia tukitoimia ja korvauksia.

Vammaispalvelulaki ei tunne ikärajoja, eikä mitään vammaryhmää ole suljettu lain soveltamisen ulkopuolelle. Oikeus palveluihin riippuu vammaisuuden asteesta, ja vammaisuus määritellään aina suhteessa haettavaan etuuteen. Palveluja haetaan oman hyvinvointialueen sosiaalipalveluista.

Lisätietoa www.stm.fi/vammaispalvelut-tukitoimet ja www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujenkasikirja/tuki-ja-palvelut.

Vammaiskortti on vapaaehtoinen, maksullinen kortti, joka toimii vammaisten henkilöiden kommunikoinnin ja osallistumisen apuvälineenä Suomessa ja muissa EU-maissa. Kortin avulla voi todentaa vammaisuutensa ja avustajan tarpeen. Kortin hinta on 10 euroa.

Lisätietoa www.vammaiskortti.fi

Vapaat ilman omaishoidon sopimusta

Sosiaalihuoltolain perusteella voidaan järjestää vapaata ilman omaishoidosopimusta omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle, jonka antama hoito ja huolenpito on päivittäin sitovaa.

Sosiaalihuollon on huolehdittava hoidettavan hoidon järjestämisestä vapaan aikana, ja siitä voidaan periä enintään 11,60 euroa/vuorokausi.

3. Taloudellinen tuki

Asumisen tuet

Pienituloinen henkilö voi hakea yleistä asumistukea Kelasta. Yleistä asumistukea voi saada vuokra-, omistus-, asumisoikeus- tai osaomistusasuntoon.

Omaishoidon tuen hoitopalkkiota ei huomioida tulona yleisessä asumistuessa. Pienituloinen eläkeläinen voi hakea eläkkeensaajan asumistukea.

Tarkempaa tietoa saa Kelan paikallistoimistoista ja www.kela.fi

Autoveronpalautus

Vammaisen henkilö voi hakea autoveronpalautusta. Auton tulee olla hänen omassa käytössään ja rekisteröitynä ensimmäisen kerran Suomessa.

Vero voidaan palauttaa osittain tai kokonaan. Autoveronpalautusta voi hakea ennakoon tai kuuden kuukauden kuluessa auton hankkimisesta.

Katso myös kohta *Liikkumisesteisen pysäköintitunnus* ja *Vapautus ajoneuvon perusverosta*.

Auton hankinnan tuet ja muutostyöt autoon

Vammaispalvelulain mukaan sosiaalipalvelu voi myöntää taloudellista tukea auton hankintaan.

Välttämättömät auton muutostyöt korvataan kokonaan. Välttämättömien muutostöiden kustannusten tulee olla kohtuullisia.

Lisätietoa www.thl.fi

Eläkettä saavan hoitotuki

Henkilö voi olla oikeutettu eläkettä saavan hoitotukeen, jos hän on kokopäiväisesti eläk-

keellä, hänellä on lääkärin toteama sairaus tai vamma, toimintakyky on heikentynyt vähintään vuoden ajan ja henkilö tarvitsee vamman tai sairauden vuoksi apua tai ohjausta.

Lisätietoa Kelan paikallistoimistoista ja www.kela.fi

Eläketuki

Pitkäaikaistyötön, joka on täyttänyt 60 vuotta, voi olla oikeutettu Kelan eläketukeen. Eläketuki turvaa toimeentuloa ikääntyneelle, joka on ollut lähes yhtäjaksoisesti työttömänä viisi vuotta.

Lisätietoa www.kela.fi/elaketuki

Eläkkeet

Eläkkeistä saa tietoa mm. Kelan oppaista, Kelan verkkosivuilta www.kela.fi ja paikallistoimistoista sekä työeläkelaitoksista.

Yleistä eläketietoa saa myös Eläketurvakeskuksen neuvonnasta, puh. 029 411 2110 tai www.etk.fi.

Omaishoidon tuen ja eri eläkkeiden yhteensovittamiseen liittyvissä kysymyksissä kannattaa ottaa yhteyttä Kuntien eläkevaluun (Keva) henkilöasiakkaan asiakaspalveluun puh. 020 614 2837 tai omaan eläkelaitokseen.

Erityishoitoraha

Kelan maksama erityishoitoraha korvaa vanhemman ansionmenetystä siltä ajalta, jona hän osallistuu alle 16-vuotiaan vaikeasti sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen eikä voi tästä syystä tehdä työtään.

Kyseessä voi olla oma lapsi, avio- tai avopuolison lapsi tai adoptiolapsi. Myös henkilö,

joka vanhemman tavoin hoitaa lasta, voi saada erityishoitorahaa.

Lapsen ikä, hoitopaikka, sairauden vaikeus ja hoidon vaihe vaikuttavat erityishoitorahan myöntämiseen.

Erityishoitorahaa varten tarvitaan D-lääkärintodistus, jossa todetaan lapsen sairaus ja huoltajan hoitoon osallistumisen tarpeellisuus.

Erityishoitorahan suuruus määräytyy vanhempien vuositulon perusteella, ja erityishoitoraha on veronalaista tuloa. Erityishoitorahaa on haettava neljän kuukauden kuluessa takautuvasti lapsen hoidon alkamisesta.

Kotihoidon sekä 7-15-vuotiaan sairaala- ja poliklinikkahoidon ajalta maksetaan erityishoitorahaa vain, jos lapsen sairaus on nopeasti kehittyvässä tai vaativassa hoidollisessa vaiheessa.

Lisätietoa www.kela.fi/erityishoitoraha.

Lasten hoidon tuet

Kotihoidon tukea tai yksityisen hoidon tukea voi saada, jos lapsi ei ole kunnallisessa varhaiskasvatuksessa.

Joustavaa tai osittaista hoitorahaa voi saada, jos työaika on enintään 30 tuntia viikossa ja etuuden muut edellytykset täyttyvät.

Lisätietoa www.kela.fi

Lääkekorvaukset

Kelasta voi hakea korvausta lääkkeistä, perusvoiteista ja ravintovalmisteista, jotka on määrätty reseptillä sairauden hoitoon ja joille on vahvistettu korvattavuus. Kun vuotuiset lääkekustannukset ylittävät 50 euron alkuomavastuun, näistä valmisteista saa lääkekorvausta. Lasten ja nuorten ei tarvitse maksaa alkuomavastuuta.

Lääkekorvauksen saa jo apteekissa esittämällä Kela-kortin. Korvauksissa on kolme eritasoa.

Apteekki tarkistaa oikeuden korvaukseen sähköisesti Kelasta. Apteekeissa on myös ajantasainen tieto kertyneestä alkuomavastuusta. Yhdellä ostokerralla voi hankkia enintään kolmeksi kuukaudeksi tarvittavat lääkkeet.

Lääkekustannuksilla on oma kalenterivuositainen katto, joka vuonna 2023 on 592,16 euroa. Kun lääkekustannuksia on kertynyt maksukattoon oikeuttavaan summaan asti, peritään sen jälkeen vain 2,50 euroa omavastuu lääkettä kohden. Vain ne lääkkeet, joista saa sairausvakuutuskorvauksen, lasketaan mukaan summaan.

Apteekki saa tiedon vuosiomavastuun ylitymisestä lääkeoston yhteydessä. Lisäkorvauksen saa heti apteekissa eikä sitä tarvitse hakea erikseen Kelasta.

Lisätietoa saa apteekeista ja www.kela.fi/laakkeet.

Maksukatto

Katso *Terveystuella maksukatto, Matka-korvaukset ja Lääkekorvaukset*.

Matkakorvaukset

Kela voi korvata matkakuluja julkiseen tai yksityiseen terveydenhuoltoon, jos matkan syy on sairaus, raskaus, synnytys tai kuntoutus. Kela ei korvaa erikseen tehtyä lääkkeiden hakumatkaa apteekkiin.

Sairauden tai kuntoutuksen vuoksi tehtyjen matkojen omavastuuosuus on enintään 25 euroa yhteen suuntaan tehdyltä matkalta. Vuotuinen omavastuu eli matkakatto on 300 euroa, ja siihen lasketaan sekä omavastuuosuudet että niitä pienemmät kertaluonteiset matkakustannukset.

Korvausta saa edullisimman käytettävissä olevan matkustustavan mukaan. Kela voi korvata myös omalla autolla tai taksilla tehdyn matkan, jos asiakkaan terveydentila tai puutteelliset liikenneolot sitä edellyttävät.

Kun matka tehdään terveydentilan vuoksi omalla autolla ja matka yhteen suuntaan on yli 100 kilometriä, tarvitaan terveydenhuollon todistus siitä, että korvauksen hakijalla on oikeus oman auton käyttöön (Todistus matkakorvausta varten, SV 67).

Terveydentilan vuoksi taksia käytettäessä tarvitaan hoitopaikan antama todistus (SV 67) tai terveydenhuollon ammattilaisen soittama tilauspuhelu. Taksimatkan oikeutetun asiakkaan pitää tilata matka Kela-taksin alueellisesta tilausvälityskeskuksesta.

Kela välittää tiedon asiakkaan vuosittaisen omavastuun täyttymisestä Kela-taksien tilausvälityskeskuselle. Tällöin taksinkuljettaja ei peri maksua matkoista loppuvuoden aikana.

Asiakas tarvitsee silti todistuksen oikeudesta taksin käyttöön. Kela ei enää lähetä erillistä korttia osoitukseksi vuosiomavastuun täyttymisestä.

Julkisilla kulkuneuvoilla tai omalla autolla

matkustettaessa pitää matkakorvaus hakea jälkikäteen Kelasta kuuden kuukauden kuluessa matkasta.

Lisätietoa www.kela.fi/matkat.

Nuoren kuntoutusraha

Kela voi maksaa 16–19-vuotiaalle nuorelle kuntoutusrahaa, jos hänen työ- ja ansiokykynsä tai mahdollisuutensa valita ammatti tai työ ovat olennaisesti heikentyneet.

Edellytyksenä kuntoutusrahan saamiselle on lääkärinlausunto ja henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma (KHOPS), joka on laadittu nuoren, hänen huoltajansa ja hyvinvointialueen asiantuntijoiden yhteistyönä.

Lisätietoa www.kela.fi/nuoren-kuntoutusraha.

Vapautus ajoneuvoveron perusverosta

Traficomien myöntämän pysäköintitunnuksen tai poliisin myöntämän pysäköintiluvan perusteella voidaan myöntää vapautus ajoneuvoveron perusverosta.

Lisätietoa www.traficom.fi

Kotitalousvähennys

Katso *Vähennykset verotuksessa*.

Talous ja velkaneuvonta

Valtion oikeusaputoimistosta voi saada maksutonta talous- ja velkaneuvontaa. Lisätietoa www.oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta.

Apua taloudellisten ongelmien kanssa tarjoaa myös takuusäätiö, joka on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö.

Lisätietoa www.takuusaatio.fi

Terveydenhuollon maksukatto

Julkisista terveystalouksista perittävillä asiakasmaksuilla on kalenterivuositainen

maksukatto, joka on 692 euroa (2023).

Maksukaton ylittymisen jälkeen siihen sisältyvät avopalvelut ovat pääsääntöisesti maksuttomia käyttäjälleen kalenterivuoden loppuun. Lyhytaikaisesta laitoshoidosta peritään kuitenkin enintään 22,80 euron hoitopäivämaksu (2023). Maksukattoon tehdään indeksitarkistus joka toinen vuosi.

Alle 18-vuotiaan käyttämistä palveluista perityt maksut lasketaan yhteen hänen huoltajansa maksujen kanssa. Kun maksukatto ylittyy, palvelut ovat maksuttomia kaikille niille henkilöille, joiden maksut ovat yhdessä kerryttäneet maksukattoa.

Terveydenhuollon maksukattoon lasketaan kalenterivuoden aikana perityt maksut terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkärintalpalvelusta, yksilöllisestä fysioterapiasta, poliklinikkakäynnistä, päiväkirurgisesta hoidosta, sarjahoidosta, yö- ja päivähoidosta, kuntoutushoidosta sekä lyhytaikaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon laitoshoidosta.

Omaishoitajan lakisääteiseen vapaaseen liittyvää vuorokausimaksua ei lasketa maksukattoon.

Lisätietoa www.stm.fi

Toimeentulotuki

Perustoimeentulotukea voi saada henkilö tai perhe, jonka tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin.

Tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon kaikkien samassa taloudessa asuvien perheenjäsenten menot ja tulot. Hyvinvointialueen sosiaalipalveluista voi hakea täydentävää ja ennaltaehkäisevää toimeentulotukea.

Lisätietoa www.kela.fi/toimeentulotuki

Vammaistuet

Vammaistuen tarkoituksena on tukea vammaisen tai pitkäaikaisesti sairaan selviytymistä jokapäiväisessä elämässä ja parantaa hänen elämänlaatuaan. Vammaistuet ovat verottomia.

Vammaistukea haetaan Kelasta ja hakemuksen liitteeksi tarvitaan korkeintaan kuusi kuukautta vanha C-lääkärintalauslause tai B-lääkärintalauslause, jos siitä ilmenee hakeumuksen ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot.

Lisätietoa www.kela.fi/vammaistuet

Vähennykset verotuksessa

Tähän osioon on koottu lyhyesti tietoa mahdollisista verovähennyksistä. Tarkemmat ohjeet löytyvät osoitteesta www.vero.fi/vahennykset.

Autoveron palauttamista voi hakea vammän perusteella tekemällä hakemuksen Verohallintoon. Palautus myönnetään ja maksetaan auton rekisteröinnin jälkeen.

Kotitalousvähennystä voi saada kotitaloustyöstä, jota teetetään kotona tai vapaa-ajan asunnossa. Tällaista työtä ovat esimerkiksi hoiva- ja hoitotyö, siivous, lastenhoito, asunnon remontointi ja pihatyöt.

Työ on tehtävä joko maksajan omassa asunnossa tai hänen vanhempiansa tai isovanhempiansa käytössä olevassa asunnossa. Vähennys myönnetään vain työn osuudesta – ei matkakuluista tai tarvikkeista.

Omaishoidon tukea saavan pitää huomioida, että teetetty työ ei voi olla sitä työtä, josta saadaan omaishoidon tuen korvausta. Olisi hyvä tehdä palveluntuottajan kanssa kirjallinen sopimus, josta asia tulee selkeästi esille. Esimerkiksi suursiivoukset, pihatyöt ja talon korjaukset eivät ole sitä työtä, mistä omaishoidon tuen korvausta maksetaan.

Omaishoitaja, joka käy ansiotyössä ja saa omaishoidon tukea, voi ostaa hoivapalvelua työaikanaan ja saada tästä kotitalousvähennyistä. Lisäksi ulkoilua tai muuta virkistystä sisältävä palvelu ei ole ristiriidassa omaishoidon tuen kanssa, jos tämän perustelee hyvin.

Omaishoitaja, joka ei saa omaishoidon tukea, voi saada kotitalousvähennyksen hoiva- ja hoitotyöhön ilman perusteluja.

Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

on harkinnanvarainen vähennys ja sen voi saada esimerkiksi sairauden, työttömyyden tai elatusvelvollisuuden perusteella. Myöntämiseen vaikuttavat verovelvollisen ja hänen perheensä tulot sekä varallisuus.

Omaishoidosta aiheutuvat kustannukset ovat lähtökohtaisesti hoitoa tarvitsevan henkilön omia menoja. Omaishoitosopimuksen tehnyt omaishoitaja ei voi vähentää verotuksessaan läheisensä hoidosta aiheutuneita kustannuksia, vaikka olisi nämä itse maksanut.

Tällaisia menoja voivat olla esimerkiksi kulut lääkärikäynneistä sekä kotona tarvittavat apuvälineet ja laitteet. Jos omaishoitaja on puoliso tai alaikäisen lapsen vanhempi, katsotaan kulujen perustuvan puolisoitten tai vanhemman ja lapsen väliseen elatusvelvollisuuteen, joten niitä ei voi vähentää verotuksessa tälläkään perusteella.

Kasvomaskien ja käsidesien kustannukset

ovat omaishoidon palkkiota saavalla omaishoitajalle aiheutuneita hoitotyöhön liittyviä menoja, jotka ovat verotuksessa vähennyskelpoisia tulonhankkimiskuluja.

Matkakustannuksia on mahdollista vähentää verotuksessa.

Jos omaishoitosopimuksen tehnyt omaishoitaja ei asu hoidettavan läheisen luona,

hänelle voi aiheutua matkakustannuksia asioiden hoitamisesta ja käynneistä hoitoa tarvitsevan läheisen luona. Tällaiset kustannukset omaishoitaja voi vähentää verotuksessa asunnon ja varsinaisen työpaikan välisten matkojen kustannuksina tuloverolain 93 §:ssä säädetyin rajoituksin.

Hoitoa tarvitsevan läheisen kanssa samassa taloudessa asuva omaishoitaja ei voi vähentää matkakustannuksia, joita hänelle aiheutuu hoidettavan asioiden hoitamisesta, esimerkiksi hoidettavan lääkärikäynneistä.

Työhuonevähennyksen saaminen edellyttää, että asuintilaa käytetään tulonhankkimistoiminnan tarkoituksiin.

Hoitoa tarvitsevan läheisensä kanssa samassa taloudessa asuva omaishoidon tukea saava omaishoitaja voi saada asunnossa tehtävän omaishoitotyön perusteella työhuonevähennyksen.

Jos omaishoitaja ei asu hoitoa tarvitsevan läheisensä kanssa samassa taloudessa, hän voi hakea työhuonevähennystä esimerkiksi silloin, kun hän tekee osapäiväisesti ja jatkuvasti kotonaan omaishoitoon liittyviä muistiinpano-, raportointi- tai muita vastaavia paperitöitä.

Henkilö voi hakea verotukseen muutosta verotuksen päättymisen jälkeen kirjallisella oikaisuvaatimuksella verotuksen oikaisulautakunnalle tai OmaVero-palvelun kautta.

Verovähennykset voi hakea takautuvasti kolmen vuoden ajan verovuoden päättymistä seuraavan vuoden alusta.

4. Hyvinvoinnin tukeminen

Henkinen tuki omaishoidossa

Jaksaakseen tehtävässään omaishoitajan pitää huolehtia myös itsestään ja omien voimiansa riittävydestä.

Omaishoitajan kannattaa puhua tilanteestaan ammattihenkilön kuten terveydenhoitajan, sosiaalityöntekijän, palveluohjaajan tai omalääkärin kanssa. Myös sijaishoitomahdollisuudesta on hyvä kysyä.

Yksi hyväksi havaittu keino tukea jaksamista on omaishoitajien ryhmätoiminta. Katso kohta *Seurakuntien tuki omaishoitajille, Vertaistuki, Yhdistystoiminta*.

Kun tarvitset tukea ja neuvontaa hoitaessasi läheistäsi, voit soittaa Omaishoitajaliiton maksuttomaan neuvontaan: 0800 390 229 (ti-to 10–14).

Kirjastot

Monet kirjastot järjestävät maksutonta kirjastopalvelua kotiin yksityishenkilöille, jotka eivät ikänsä tai terveydentilansa vuoksi jaksa tai pysty menemään kirjastoon.

Kirjastoissa järjestetään paljon erilaisia ilmaisia kursseja, luentoja, työpajoja ja opastuksia, joihin kaikki voivat osallistua.

Kirjastoissa on käytettävissä tietokoneita sekä langaton verkkoyhteys. Niistä voi myös lainata erilaisia esineitä ja laitteita, joita ei tarvita joka päivä, esimerkiksi porakoneita, tennismailloja, luistimia, ompelukoneita, kuulokkeita, suksia, syke-, verenpaine- ja energiankulutusmittareita, soittimia, e-kirjan lukulaitteita tai tabletteja.

Celia-kirjasto on valtion erikoiskirjasto, joka tuottaa ja välittää kirjallisuutta esim. äänikir-

joina, pistekirjoina ja elektronisina kirjoina. Celian kirjoja voivat käyttää kaikki, joille tavallisen kirjan lukeminen on sairauden tai vamman vuoksi vaikeaa.

Lisätietoa www.celia.fi tai puh. suomeksi 0295 333 050, ruotsiksi puh. 0295 333 060.

Kuntoutus

Läheistään hoitavan henkilön on tärkeää huolehtia myös omasta jaksamisestaan.

Kela tarjoaa kuntoutuskursseja myös parikursseina, joille hoitoa tarvitseva läheinen pääsee mukaan. Omaishoitajalle kurssit ovat maksuttomia, ja matkoista on mahdollista saada matkakorvausta.

Kuntoutustarve arvioidaan ja kuntoutussuunnitelma laaditaan kuntoutujan, lähiomaisten, hoitavan lääkärin ja kuntoutukseen osallistuvien ammattilaisten yhteistyönä.

Omaishoitajalle voidaan myöntää lääkinnällisenä kuntoutuksena esimerkiksi erilaisia terapioida, apuvälineitä, laitoskuntoutusjaksoja tai sopeutumisvalmennusta.

Tarkempia tietoja saa terveydenhuollon työntekijöiltä, kuten kuntoutusohjaajalta sekä Kelan paikallistoimistoista.

Lisätietoa www.kela.fi/kuntoutus.

Lomatoiminta

Maaseudun Terveys- ja Lomahuolto ry (MTLH) järjestää yhteistyössä Omaishoitajaliiton kanssa omaishoitajille ja omaishoitoperheille tuettuja lomia.

Omaishoitajaloma antaa pienen tauon arkeen, vertaistukea sekä erilaista ohjelmaa.

Osa lomista on tarkoitettu omaishoitajalle ja hoidettavalle läheiselle yhdessä. Osa lomista on suunnattu omaishoitoperheille, joissa on lapsia. Kuntoutuskurssit eivät ole esteenä omaishoitajalomille pääsemiseen.

Lisätietoa lomista, ohjeet hakemiseen sekä linkki sähköiseen ja tulostettavaan hakulomakkeeseen löytyy sivulta www.mtlh.fi tai puh. 010 219 3460.

Mielen hyvinvointi

Läheisen avuntarve voi tulla elämään yllättäen esimerkiksi vammautumisen myötä tai pikkuhiljaa sairauden edetessä. Avuntarve vaikuttaa monin tavoin niin hoidettavan henkilön kuin hänen läheistensä elämään.

Henkilön, joka ensisijaisesti huolehtii läheisensä hoivasta, tulee itsekin saada tukea. Hänen pitää huolehtia myös omasta hyvinvoinnistaan.

Omaishoitajaliiton sivulta löytyy vinkkejä hyvinvoinnin ja jaksamisen tueksi www.omaishoitajat.fi/hyvinvointi.

Päihteiden käytön hallinta

Omaishoitotilanteessa alkoholin käyttöä on hyvä tarkastella uudessa valossa. Mahdolliset riskit on tiedostettava. Omat rajat on tunnistettava – samoin omaishoitajuuden tuoma vastuu.

Omaishoitajan päihteiden käyttö voi lisätä hoidettavan läheisen tarpeiden laiminlyönnin riskiä. Turvattomuuden tunne voi lisääntyä – samoin alttius tapaturmille.

Hoidettavan läheisen päihteiden käyttö voi lisätä omaishoitajan tehtävän kuormittavuutta.

Sairauksien ja ikääntymisen myötä elimistö voi reagoida alkoholiin voimakkaammin kuin aikaisemmin. Monet lääkkeet eivät sovi alkoholin kanssa. Alkoholin ja lääkkeiden yhteen-

sopeutus tuleekin aina tarkistaa lääkäriltä tai apteekista.

Jos oma tai hoidettavan päihteiden käyttö huolettaa, kannattaa ottaa yhteyttä esimerkiksi terveysasemalle, työterveyshuoltoon, A-klinikalle tai päihdeklinalle. Tukea tarjoavat myös yksityiset sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajat, vertaisryhmät sekä järjestöt ja seurakunnat.

Voit soittaa Päihdeneuvontaan puh. 0800 900 45. Anonyymi ja maksuton palvelu päivystää 24/7. Neuvontaa toteuttaa EHYT ry. Oman kunnan A-klinikan palvelut ovat maksuttomia.

Lisätietoa www.paihdelinkki.fi tai www.omaishoitajat.fi/tarkastele-alkoholinkayttoa.

Seurakuntien tuki omaishoitajille

Seurakunnilla ja diakoniatyöllä on omaishoitajille tarjolla ryhmiä, omaishoitajien virkistyspäiviä, luentoja ja leirejä.

Lisäksi seurakunnat tarjoavat mahdollisuuden keskustella luottamuksellisesti seurakuntapapin tai diakonin kanssa. Tarkempia tietoja saa seurakuntien diakoniatyöntekijöiltä.

Lisätietoa www.evl.fi/apua-ja-tukea.

Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennus auttaa vammaista tai sairasta henkilöä itseään sekä hänen läheisiään elämään sairauden tai vammaisuuden kanssa mahdollisimman täysipainoista ja hyvää elämää.

Sopeutumisvalmennus järjestetään pääasiassa kurssi- ja ryhmämuotoisena, mutta myös yksilöllisesti.

Sopeutumisvalmennusta voi tiedustella terveyskeskuksesta, sairaalasta, kansanter-

veys- ja vammaisjärjestöistä, Kelasta, sosiaalitoimistosta tai vakuutusyhtiöstä, jos henkilö saa vammautumisen tai sairautensa vuoksi korvausta.

Sopeutumisvalmennukseen pääsemiseksi tarvitaan yleensä lääkärin laatima kuntoutussuunnitelma, jossa suositellaan sopeutumisvalmennusta.

Vapaaehtoistoiminta

Järjestöt ja seurakunnat kouluttavat omaisten tueksi vapaaehtoistyöntekijöitä. Vapaaehtoinen hoitoa tarvitsevan ihmisen tukihenkilö tai ystävä antaa läheistään hoitavalle hengähdystauon hoitotyöstä.

Vapaaehtoistyöntekijöitä välittävät mm. Suomen Punaisen Ristin osastot, lähimmäispalveluyhdistykset, seurakunnat ja kuntien sosiaalitoimistot.

Vapaaehtoisten antama apu on maksutonta.

Vertaistuki

Ryhmätoiminta on hyväksi todettu omaishoitajien tukimuoto. Samassa elämäntilanteessa olevien omaishoitajien on helppoa keskustella yhdessä omasta tilanteestaan.

On tärkeää huomata, ettei ole yksin, ja että muillakin on samanlaisia ajatuksia, kokemuksia, tunteita, huolia sekä iloja.

Omaishoitajien ryhmätoimintaa on useilla paikkakunnilla. Sitä järjestävät Omaishoitajaliiton paikallisyhdistykset, kunnat, seurakunnat ja eri järjestöt. Ne tarjoavat myös neuvontaa ja ohjausta omaishoitoperheille.

Yhdistystoiminta

Omaishoitajaliiton jäsenyhdistyksillä on monipuolista toimintaa eri puolilla maata.

Jäsenyhdistykset toimivat yhteistyössä kuntien, seurakuntien, oppilaitosten ja muiden järjestöjen kanssa. Toimintaan voivat osallistua kaikki omaistaan hoitavat ja omaishoidosta kiinnostuneet. Osallistuminen ei edellytä yhdistyksen jäsenyyttä.

Lisätietoa www.omaishoitajat.fi/yhdistystoiminta tai puh. 020 7806 500.

Myös muut järjestöt tarjoavat tukea omaisille. Esimerkiksi Suomen omaishoidon verkoston jäsenjärjestöt löytyvät osoitteesta www.omaishoidonverkosto.fi

5. Toisen puolesta asiointi

Apteekit

Resepti- ja itsehoitolääkkeiden lisäksi apteekeista saa mm. lääkkeiden annostelupalvelua ja neuvontaa lääkkeiden turvallisuudesta käytöstä. Lääkemääräykset annetaan sähköisesti.

Kaikki omat reseptitietosi löydät sivulta www.omakanta.fi. Sähköisen lääkemääräyksen voi myös uusia Omakannassa. Reseptin uusimisesta voidaan veloittaa palkkio.

Omakanta-palveluun kirjaututaan verkkopankkitunnuksilla tai sirullisella henkilökortilla. Huoltaja voi asioida alle 10-vuotiaan lapsensa puolesta, mutta Omakannassa ei voi asioida yli 10-vuotiaiden lasten tai täysi-ikäisten puolesta.

Mikäli joku muu kuin lääkemääräyksen saanut henkilö hakee lääkkeen apteekista, hänellä täytyy olla mukana potilasohje tai lääkemääräyksen saaneen henkilön Kela-kortti.

Lääkkeen hakijalle voi myös antaa Suomi.fi-verkkopalvelussa sähköisen apteekkiasiointivaltuutuksen. Valtuutuksella asioidessaan hakijan tulee tietää valtuuttajan henkilötunnus.

Digi- ja väestötietovirasto

Digi- ja väestötietovirasto (DVV) on Suomen valtion virasto, jonka vastuulla on pitää rekisteriä esimerkiksi Suomen väestöstä. Lisäksi se tuottaa tietopalveluita sekä sähköisessä asiointinnassa tarvittavia tunnistusratkaisuja.

DVV:n kautta voidaan hakea tai määrätä hoitoa tarvitsevalle henkilölle edunvalvoja sekä saattaa voimaan edunvalvontavaltuutus.

Edunvalvonta

Edunvalvonnassa edunvalvoja hoitaa päämiehen omaisuutta ja taloudellisia asioita.

Edunvalvojana voi toimia esim. luotettava ja sopiva läheinen, joka antaa tehtävään suostumuksensa. Edunvalvojana voi toimia myös yleinen edunvalvoja. Edunvalvojaksi haetaan tai edunvalvoja määrätään Digi- ja väestötietoviraston kautta.

Ennen edunvalvontaa tulisi miettiä, olisiko muita kevyempiä tapoja hoitaa läheisen taloudellisia asioita esimerkiksi edunvalvontavaltuutuksen tai valtakirjan kautta.

Lisätietoa www.dvv.fi.

Edunvalvontavaltuutus

Edunvalvontavaltuutus on edunvalvontaa kevyempi tapa järjestää asioiden hoito.

Edunvalvontavaltuutuksella voi etukäteen huolehtia siitä, että joku luotettu läheinen hoitaa taloudellisia ja muita asioita tulevaisuudessa, jos itse ei niitä enää pysty hoitamaan esim. sairauden vuoksi.

Edunvalvontavaltuutus tulee voimaan vasta tarvittaessa, kun henkilö ei kykene enää huolehtimaan asioistaan heikentyneen terveydentilansa vuoksi.

Valtuutus tulee voimaan Digi- ja väestötietoviraston vahvistuksella. Vahvistusta varten tulee toimittaa lääkärintausunto valtuutusta tarvitsevan henkilön terveydentilasta.

Lisätietoa www.dvv.fi/edunvalvontavaltuutus.

Hoitotahto

Hoitotahdossaan ihminen ilmaisee tahtonsa sellaisen tilanteen varalta, jossa hän ei enää itse kykene päätöksentekoon esimerkiksi sairauden tai onnettomuudessa vammautumisen vuoksi.

Tahdonilmaisut koskevat usein elämän loppuvaiheen hoitopäätöksiä, kuten hoidon jatkamista tai hoidon lopettamista. Ne voivat koskea myös hoitopaikan valintaa, hoivan arkea ja muita henkilön elämäntilanteen kannalta tärkeitä seikkoja.

Tällaisen hoitotahdon voi antaa lähiomaisilleen ja terveydenhuollon työntekijälle, esim. omahoitajalle asiakastietoihin liitettäväksi.

Hoitotahdon voi tallentaa kansallisen terveysarkiston Kanta.fi-palveluun, josta se on aina tarpeen tullen löydettävissä.

Lomakemalleja hoitotahdon ilmaisemiseksi voi tulostaa mm. osoitteista www.muistiliitto.fi tai www.terveyskirjasto.fi.

Tulkkauspalvelut

Ihmisellä on oikeus tulkkauspalveluihin, jos hän ei osaa suomen tai ruotsin kieltä tai hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi. Viranomainen, joka tilaa tulkin, maksaa tulkkauksesta aiheutuvat kulut.

Kelan järjestämään kuntoutukseen on mahdollista saada vieraan kielen tulkkausta

sekä vammaisten tulkkaukspalveluja kuulovammaisille, kuulonäkövammaisille ja puhevammaisille henkilöille.

Tulkkaukset voidaan toteuttaa joko kuntoutuspaikalla tai etäyhteyden välityksellä. Tulkkaukspalvelut ovat käyttäjälleen maksuttomia.

Lisätietoa Kelan paikallistoimistoista tai www.kela.fi/tulkkauspalvelut.

Valtakirja

Valtakirja on virallinen asiakirja, jonka avulla voi valtuuttaa toisen ihmisen hoitamaan siihen kirjattuja asioitaan. Valtakirjalla voi hoitaa läheisen asioita esimerkiksi postissa, pankissa, terveydenhuollossa tai Kelassa.

6. Asumisen ratkaisut omaishoidon päätyttyä

Asumispalvelut

Sosiaalihuoltolain mukaan asumispalveluilla tarkoitetaan palvelu- ja tukiasumisen järjestämistä sellaiselle henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua tai tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä.

Asumispalveluihin kuuluvat mm. veteraanien, vanhusten, vammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asunnot. Asumispalvelut voidaan järjestää tuki- tai palveluasunnoissa tai perhekodeissa. Tarkempaa tietoa saa sosiaalipalveluista.

Katso myös kohta *Palveluasuminen*.

Palveluasuminen

Hyvinvointialue voi järjestää palveluasumista joko vammaispalvelulain tai sosiaalihuoltolain perusteella. Vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen kuuluu asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut.

Palveluasuminen voidaan toteuttaa palvelutalon tai muun vastaavan lisäksi myös vammaisen henkilön omistus-, vuokra- tai muussa vastaavassa asunnossa järjestämällä sinne tarvittavat palvelut.

Vammaispalvelulain mukaiset palveluasumiseen liittyvät palvelut ovat maksuttomia.

Sosiaalihuoltolain mukaista palveluasumista hyvinvointialueet järjestävät yleensä ikäihmisille tarkoitetuissa palvelutaloissa. Palvelutaloja ylläpitävät hyvinvointialueet, järjestöt ja yksityiset palveluntuottajat.

Palvelutalossa asuva maksaa asunnostaan vuokran tai vastikkeen sekä tarvitsemistaan palveluista käytön mukaan. Asumiseen voi saada asumistukea.

Hyvinvointialueet järjestävät myös ympärivuorokautista palveluasumista. Palveluasumista voi tiedustella hyvinvointialueen sosiaalipalveluista.

Perhehoito (pitkäaikainen perhehoito)

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoivan ja huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona toimeksiantosopimuksella. Perhehoito voi olla jatkuvaa tai lyhytaikaista esim. omaishoitajan vapaan ajaksi järjestettyä tilapäishoitoa.

Lasten ja nuorten lisäksi perhehoidossa on nykyään yhä useammin myös ikäihmisiä, aikuisia kehitysvammaisia ja mielenterveyskuntoutujia.

Lisätietoa perhehoidosta saa hyvinvointialueen sosiaalipalveluista sekä www.perhehoitoliiitto.fi.

Pitkäaikainen laitoshoido

Pitkäaikaista laitoshoidoa annetaan henkilölle, jolle ei voida järjestää hänen tarvitsemaansa ympärivuorokautista hoitoa kotona tai muissa asumispalveluissa. Siihen sisältyy hoidon lisäksi ravinto, lääkkeet, hygienia, vaatetus sekä sosiaalista hyvinvointia edistävät palvelut.

Myös järjestöt ja yksityiset yritykset tuottavat laitospalveluja.

Lisätietoa www.stm.fi.

7. Työ ja omaishoito

Hoitovapaa

Työsopimuslain mukaan vanhemmilla on oikeus saada työstä hoitovapaata, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Hoitovapaan ajalta maksetaan kotihoidon tukea, jota haetaan Kelasta.

Kotihoidon tuki muodostuu hoitorahasta sekä hoitolisästä, jonka saaminen riippuu perheen koosta ja tuloista. Kunta voi lisäksi maksaa kotihoidon tuen saajalle kuntalisää.

Kotihoidon tukea saava lasta hoitava henkilö voi olla lapsen vanhempi tai muu huoltaja tai vanhemman tai huoltajan kanssa asuva avo- tai aviopuoliso. Kotihoidon tukea voidaan maksaa myös, jos lapsesta huolehti muu henkilö tai palkattu hoitaja (Työsopimuslaki 55/2001).

Omaishoitovapaa

Työntekijällä on kalenterivuoden aikana oikeus saada enintään viisi työpäivää vapaata henkilökohtaisen avun tai tuen tarjoamiseksi omaiselle tai työntekijän kanssa samassa taloudessa asuvalle läheiselle.

Edellytyksenä on, että läheisen toimintakyky on huomattavasti alentunut vakavan sairauden tai vamman vuoksi ja hän tarvitsee siksi merkittävää avustamista tai tukea.

Työntekijällä on oikeus vastaavaan vapaaseen myös omaisen saattohoitoon osallistumisen vuoksi.

Omaisella tarkoitetaan työntekijän lasta, vanhempaa, avio- ja avopuolisoa sekä työntekijän kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa olevaa.

Omaishoitovapaa on palkatonta.

Työntekijän on ilmoitettava työnantajalle omaishoitovapaasta ja sen arvioidusta kestosta niin pian kuin mahdollista. Työn-

antajan pyynnöstä työntekijän on esitettävä luotettava selvitys poissaolon perusteesta (Työsopimuslaki 55/2001).

Osittainen hoitovapaa

Pienen lapsen vanhempi voi lyhentää työaikaa ja jäädä osittaiselle hoitovapaalle hoitamaan lastaan koulun toisen lukuvuoden loppuun saakka. Mikäli lapsi kuuluu pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin, lasta voi hoitaa kolmannen lukuvuoden loppuun saakka.

Lapsi kuuluu pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin, mikäli perusopetuksen tavoitteita ei voida vammaan tai sairauden vuoksi saavuttaa yhdeksässä vuodessa.

Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Erityishoitoraha

Katso *Taloudellinen tuki, Erityishoitoraha*.

Poissaolo työstä perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi

Jos työntekijän poissaolo on tarpeen hänen perheenjäsenensä tai muun hänelle läheisen henkilön erityistä hoitoa varten, työnantajan on pyrittävä järjestämään työt niin, että työntekijä voi jäädä määräajaksi pois työstä.

Työnantajalla ei ole työsopimuslain mukaan velvollisuutta maksaa poissaoloajalta palkkaa.

Työhön paluusta kesken sovitun vapaan on sovittava työnantajan ja työntekijän kesken. Jos siitä ei voida sopia, työntekijä voi perustellusta syystä keskeyttää vapaan ilmoittamalla siitä työnantajalle viimeistään

kuukautta ennen työhön paluuta. Työnantajan pyynnöstä työntekijän on esitettävä selvitys poissaolon ja sen keskeyttämisen perusteesta. (Työsopimuslaki 7 a § 55/2001)

Ko. vapaassa ei ole kyse akuutista tarpeesta, joihin vastaa työsopimuslain 4 luvun 7 pykälän määrittelemä Poissaolo pakottavasta perhesyystä.

Vapaa mahdollistaa myös muiden, kuin perheenjäsenten ja lähisukulaisten hoivaimisen, esimerkiksi avopuolison tai läheisen ystävän. Tätä vapaa-oikeutta ei työpaikoilla juuri tunneta, eikä sen soveltamisesta ole siksi syntynyt vakiintuneita käytäntöjä.

Lisävapaa mahdollistaa kuitenkin sen, että työntekijän ei ole välttämätöntä erota työstään voidakseen toimia läheisensä hoitajana. Se mahdollistaa myös paluun työelämään omaishoitotilanteen päätyttyä.

Poissaolo pakottavasta perhesyystä

Työntekijällä on oikeus tilapäiseen poissaoloon työstä, jos hänen välitön läsnäolonsa on välttämätöntä hänen perhettään kohtaneen, sairaudesta tai onnettomuudesta johtuvan, ennalta-arvaamattoman ja pakottavan syyn vuoksi.

Ennalta-arvaamattomuudella tarkoitetaan äkillistä sairautta tai onnettomuutta. Poissaolon kestolle ei ole asetettu aikarajaa, mutta se on luonteeltaan tilapäistä.

Työntekijän on ilmoitettava työnantajalle poissaolostaan ja sen syystä niin pian kuin mahdollista ja esitettävä pyynnöstä luotettava selvitys (esim. lääkärintodistus tai viranomaisen selvitys) poissaolonsa perusteista. Työnantajalla ei ole työsopimuslain mukaan velvollisuutta maksaa palkkaa (Työsopimuslaki 55/2001).

Tilapäinen hoitovapaa

Alle 10-vuotiasta, kunta-alalla alle 12-vuotiasta, lasta voi jäädä hoitamaan kotiin lapsen äkillisen sairastumisen vuoksi enintään neljän työpäivän ajaksi kerrallaan.

Osassa työehtosopimuksista on sovittu, että vanhemmalla on oikeus jäädä hoitamaan yli 10-vuotiasta vammaista lastaan. Vaikka työsopimuslaki ei velvoita maksamaan näiltä päiviltä palkkaa, monissa työehtosopimuksissa pienten lasten tilapäinen hoitovapaa on palkallista.

Tilapäiselle hoitovapaalle voi jäädä kumpi tahansa vanhemmista – ei kuitenkaan samaan aikaan. Oikeus hoitovapaaseen on myös vanhemmalla, joka ei asu lapsen kanssa samassa taloudessa.

Lapselle etukäteen sovitut tarkastukset ja leikkaukset eivät oikeuta tilapäiseen hoitovapaaseen, koska kyseessä ei ole lapsen äkillinen sairastuminen. Näissä tapauksissa työstä poissaolosta sovitaan työnantajan kanssa.

Työntekijän on ilmoitettava työnantajalle tilapäisestä hoitovapaasta ja sen arvioidusta kestosta niin pian kuin mahdollista. Työnantajan pyynnöstä työntekijän on esitettävä luotettava selvitys tilapäisen hoitovapaan perusteesta (Työsopimuslaki 55/2001).

Työttömyysturva

Työttömyysturvaan on oikeutettu työikäinen henkilö, joka on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi Työ- ja elinkeinotoimistoon (TE-toimisto). Työttömyysturvan saanti edellyttää, että hakija on työkykyinen ja työmarkkinoiden käytettävissä.

Kokoaikatyön hakeminen on ehdoton edellytys työttömyysetuuden saamiselle myös omaishoitajilla. Omaishoito ei automaattisesti estä työttömyyskorvauksen myöntä-

mistä, mutta omaishoitajan täytyy osoittaa TE-toimistolle olevansa työmarkkinoiden käytettävissä.

Jos kyse on ympärivuorokautisesta tai kokopäiväisestä läheisen hoidosta, ei kokoajan vastaanottamisen ole yleensä katsottu olevan mahdollista. Omaishoitajan on selvitettävä TE-toimistolle, miten läheisen hoito järjestetään hänen mahdollisen työsäkäyntinsä aikana. Sijaishoitajärjestelyt ja omaishoitajan antaman hoidon määrä on syytä kirjata selvästi.

Mikäli työttömyysetuuden myöntämisen perusteet täyttyvät, omaishoidon tuki ei vaikuta peruspäivärahan tai ansiopäivä-

rahan määrään. Työttömyysetuus ei estä omaishoitopalkkion maksamista täysimääräisenä (Työttömyysturvalaki 1290/2002).

Omaishoitajaliitto ry

Omaishoitajaliitto ry on omaishoitajien edunvalvonta- ja tukijärjestö. Omaishoitajaliitto toimii asiantuntijana omaistaan tai läheistään hoitavien henkilöiden yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi.

Omaishoitajaliiton keskeinen keino on lainsäädäntöön ja sen valmisteluun vaikuttaminen ja toimeenpanon seuranta. Se ottaa kantaa, antaa lausuntoja ja pitää omaishoitoasiasia esillä.

Kuka tahansa voi olla Omaishoitajaliiton jäsen. Jäsenmaksu on 25 euroa. Sillä saa jäsenyhdistyksen edut ja palvelut, yhteistyökumppaneiden myöntämiä etuja sekä Lähellä-lehden, joka ilmestyy neljä kertaa vuodessa www.omaishoitajat.fi/jasenedut.

Omaishoitajaliittoon kuuluu 65 jäsenyhdistystä ympäri Suomea. Niissä läheistään hoitavat saavat tietoa, valmennusta ja virkistystä sekä vertaistukea samankaltaisessa elämäntilanteessa olevilta ihmisiltä. Jäsenyhdistyksiin kuuluu noin 11 500 jäsentä ja vapaaehtoisia toiminnassa on mukana yli tuhat www.omaishoitajat.fi/jasenyhdistykset.

Omaishoitajaliiton maksuton puhelinneuvonta on tarkoitettu kaikille läheistään tukeville ja omaishoitajia työssään kohtaaville: puh. 0800 390 229 (ti-to 10–14).

Maksuton Kysy omaishoidosta -chat on avoinna tiistaista torstaihin klo 9–12. Kysymyksiisi vastaavat Omaishoitajaliiton sekä jäsenyhdistysten ammattilaiset www.omaishoitajat.fi.

Jäsenasioissa sinua palvelee keskustuimisto ma-to klo 9–15, puh. 020 7806 500, jasenasiat@omaishoitajat.fi.

Keskustuimisto, Hämeentie 105 A 18, 00550 Helsinki, toimisto@omaishoitajat.fi.

Auttavat puhelimet

OMAISHOIDON NEUVONTA

ti-to klo 10–14, puh. 0800 390 229, Omaishoitajaliitto ry.

VALTAKUNNALLINEN KRIISIPUHELIN

suomeksi avoimna 24/7, puh. 09 2525 0111,
ruotsiksi ma ja ke klo 16–20, ti, to, pe klo 9–13, p. 09 2525 0112,
MIELI Suomen mielenterveys ry.

VERTAIS- JA TUKILINJA MUISTISAIRAIDEN OMAISILLE

ma–la klo 17–20, puh. 0800 9 6000, Muistiliitto ry.

PALVELEVA PUHELIN

joka päivä klo 18–24, suomeksi puh. 0400 221 180,
ruotsiksi puh. 0400 221 190, Suomen ev.lut. kirkko.

LASTEN JA NUORTEN PUHELIN

suomeksi ma–pe klo 14–20 ja la–su klo 17–20, puh. 116 111,
ruotsiksi ma–ke klo. 14–17 och to klo. 17–20 puh. 0800 96 116,
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry.

VANHEMPAINPUHELIN

ma klo 10–13 ja 17–20, ti klo 10–13 ja 17–20, ke klo 10–13 ja to klo 14–20,
p. 0800 92277, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry.

Keskustoimisto,
Hämeentie 105 A 18,
00550 Helsinki

toimisto@omaishoitajat.fi

